

Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ - ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΣ

Διεθνή και Ευρωπαϊκά νομοθετικά κείμενα

Τα τελευταία χρόνια, λόγω ιδίως της έξαρσης του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων, τέθηκαν σε ισχύ αρκετά νομικά κείμενα ενάντια στην εμπορία ανθρώπων, τα οποία στην πλειοψηφία τους έχουν ενταχθεί στην εσωτερική έννομη τάξη. Οι διεθνείς και ευρωπαϊκές ρυθμίσεις των τελευταίων ετών, έχουν ως απώτερο στόχο την προστασία των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων, ήτοι έχουν αποκτήσει, όπως θα διαφανεί κατωτέρω από την επισκόπησή τους, έναν έντονα προστατευτικό και θυματοκεντρικό χαρακτήρα¹.

Το Πρωτοκόλλο του Palermo

Το Πρωτοκόλλο του Palermo² αποτελεί το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο που καλύπτει όλες τις πτυχές της διακίνησης προσώπων η οποία συντελείται στο πλαίσιο μιας εγκληματικής οργάνωσης, ενώ ταυτόχρονα³ τονίζεται ότι η συναίνεση του θύματος στη σκοπούμενη εκμετάλλευσή του, δεν λαμβάνεται υπ' όψιν. Ταυτόχρονα ορίζει ρητά⁴ ότι σε κάθε περίπτωση, η στρατολόγηση, μεταφορά και μετακίνηση ενός παιδιού - κάθε ατόμου κάτω των 18 ετών - με το σκοπό της εκμετάλλευσής, θεωρείται εμπορία ανθρώπων, ακόμη και αν δεν περιλαμβάνει κάποιο από τα μέσα που περιλαμβάνει ο ορισμός του human trafficking.

Το Πρωτόκολλο ορίζει ως σκοπούς του, όχι μόνο την ποινικοποίηση συγκεκριμένων συμπεριφορών που εμπίπτουν στην τυπολογία του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων,

¹ Το σύνολο της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων, έχει συγκεντρωθεί σε πρόσφατο σχετικό οδηγό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 'The EU rights of victims of trafficking in human beings', 2013, διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/eu_rights_of_victims_of_trafficking_en_1.pdf

² Πρωτόκολλο για την Αποτροπή, την Καταστολή και την Τιμωρία της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων με σκοπό τη Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση, ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών (εφεξής: Πρωτοκόλλο του Palermo), το οποίο ολοκληρώθηκε το Νοέμβριο του 2000 και τέθηκε σε ισχύ το 2003.

Διαθέσιμο σε: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>.

³ Άρθρο 3, παράγραφος 1 εδάφιο β'.

⁴ Άρθρο 3, παράγραφος 1 εδάφιο γ'.

αλλά και την παροχή προστασίας και αρωγής στα θύματα και τη διεθνή συνεργασία των συμβεβλημένων κρατών, προκειμένου να επιτύχουν τους ανωτέρω στόχους.

Στα πλαίσια αυτά, οριοθετεί σε ξεχωριστή ενότητα την προστασία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, κατοχυρώνοντας σειρά δικαιωμάτων, με σκοπό την αρωγή και την προστασία τους⁵. Καταρχάς υποχρεώνει τα κράτη να προστατεύουν την ιδιωτικότητα και την ταυτότητα των θυμάτων, καθιστώντας εμπιστευτικές τις νομικές διαδικασίες που σχετίζονται με το φαινόμενο. Επιπλέον, υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη αφενός να παρέχουν συμβουλές και πληροφορίες στα θύματα σχετικά με τα νόμιμα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες, και αφετέρου τους υποδεικνύει να εφαρμόσουν μέτρα για τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση, καθώς και την κοινωνική επανένταξη των θυμάτων, σε συνδυασμό με μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών. Συγκεκριμένα, υποδεικνύεται η εξασφάλιση κατάλληλων ξενώνων, η νομική συνδρομή σε σχέση με τα έννομα δικαιώματά τους σε γλώσσα που αντιλαμβάνονται, η ιατρική, ψυχολογική και υλική υποστήριξή τους, καθώς και η απασχόληση και η παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών σε αυτά. Στο ίδιο άρθρο, απαιτεί από τα κράτη να διασφαλίσουν ότι υπάρχει τουλάχιστον ένας νομικός μηχανισμός ή διαδικασία, μέσω της οποίας τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων μπορούν να διεκδικήσουν αποζημίωση. Τέλος, υποδεικνύει στα συμβαλλόμενα κράτη να παρέχουν στα θύματα τη δυνατότητα νόμιμης παραμονής στο έδαφός τους, καθώς και να τα προστατεύουν από την επαναθυματοποίησή τους, ιδίως τις γυναίκες και τα παιδιά.

*Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης ενάντια στην εμπορία ανθρώπων*⁶

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης ενάντια στην εμπορία ανθρώπων⁷ συμπληρώνει το Πρωτόκολλο του Παλέρμο, έχοντας ευρύτερο πεδίο εφαρμογής από αυτό, εφόσον δεν αφορά μόνο την καταπολέμηση της εμπορίας ως αποτέλεσμα του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά και ως αυτόνομο φαινόμενο, ανεξάρτητα από την πηγή από την οποία προέρχεται - το διεθνικό ή εθνικό του χαρακτήρα, τη σύνδεσή του ή μη με το οργανωμένο έγκλημα. Πρωταρχικό Στόχο⁸ θέτει την προστασία των θυμάτων εμπορίας, την εγγύηση της ισότητας των φύλων και την πρόβλεψη μηχανισμών εφαρμογής των ρυθμίσεών της. Με τη

⁵ Άρθρο 6, 7, 9 παράγραφος 1, εδάφιο β' του Πρωτόκολλου.

⁶ CoE Convention on Action against Trafficking in Human Beings, 2005.

⁷ Διαθέσιμη σε: <https://rm.coe.int/168008371d>

⁸ CoE Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Preamble, άρθρο 1 εδάφιο β'.

σύμβαση αυτή κατέστη ακόμη περισσότερο σαφές, ότι στο εξής το βασικό στοιχείο των νομοθετικών ρυθμίσεων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, είναι ο προστατευτικός και θυματοκεντρικός τους χαρακτήρας. Η Σύμβαση ορίζει το εμπόριο ανθρώπων ως - πριν και πάνω από όλα - μία παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία προσβολή στην αξιοπρέπεια και την ακεραιότητα του ανθρώπου⁹.

Εκτός από την επανάληψη του βασικού πλαισίου των διαδικαστικών εγγυήσεων προστασίας των θυμάτων που αναφέρονταν ήδη στο Πρωτόκολλο του Παλέρμο και αναπτύχθηκαν ήδη - εξασφάλιση αρωγής και προστασίας των θυμάτων μέσω συνεργασίας με ΜΚΟ, υποχρέωση των κρατών να παρέχουν στην κατάλληλη γλώσσα επικοινωνίας, συμβουλές και πληροφορίες στα θύματα σχετικά με τα νόμιμα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες, σαφής κατοχύρωση του δικαιώματος στην εργασία, χορήγηση άδειας παραμονής - η Σύμβαση ρητά καθορίζει ότι όλα τα κράτη πρέπει να εξασφαλίσουν ότι η επιλογή ενός θύματος να καταθέσει ως μάρτυρας ή όχι, δε θα πρέπει να συνιστά όρο για την εξασφάλιση σε αυτό των δικαιωμάτων του για αρωγή. Περαιτέρω, ορίζει το δικαίωμα των θυμάτων σε δωρεάν νομική συνδρομή, καθώς και την παροχή σε αυτά αποζημιώσεων απευθείας από τα περιουσιακά στοιχεία που κατασχέθηκαν από τους δράστες, ή από ειδικά ταμεία που θα πρέπει να συγκροτηθούν για τις αποζημιώσεις των θυμάτων ή την κοινωνική τους ενσωμάτωση¹⁰.

Ένα ακόμα ενδιαφέρον στοιχείο της Σύμβασης¹¹, είναι η καθιέρωση της αρχής της μη-δίωξης των θυμάτων για την εμπλοκή τους σε παράνομες δραστηριότητες, κατά την έκταση που έχουν υποχρεωθεί να σε αυτό. Η αρχή αυτή βασίζεται αφενός στον εξαναγκασμό του θύματος, λόγω του οποίου δε θα πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνο για έγκλημα που έχει εξαναγκαστεί να διαπράξει, και αφετέρου στην αιτιότητα, την άμεση σύνδεση του διαπραχθέντος αδικήματος με την εμπορία ανθρώπων. Ταυτόχρονα, σε μία ακόμη έμφαση στην υποχρέωση των κρατών να προστατεύουν τα θύματα, ιδίως αυτά που έχουν αποφασίσει να καταθέσουν ως μάρτυρες, προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα¹² ως προς το είδος της προστασίας μαρτύρων, και συγκεκριμένα, η φυσική τους προστασία, η μετεγκατάσταση, η αλλαγή ταυτότητας και η παροχή βοήθειας για την απόκτηση θέσης εργασίας.

⁹ Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Greece, GRETA, ό.π., σελ. 5.

¹⁰ Άρθρο 15 της Σύμβασης.

¹¹ Άρθρο 26 της Σύμβασης.

¹² Άρθρο 28 της Σύμβασης.

Οδηγία 2011/36/EU του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της

Με την Οδηγία 2011/36/EU¹³, η οποία επιδιώκει μία ολιστική προσέγγιση στο φαινόμενο του human trafficking¹⁴, διευρύνεται ο ορισμός της εμπορίας ανθρώπων, ώστε να καλύπτει τα ‘εγκλήματα δρόμου¹⁵’, όπως μικροκλοπές και επαιτεία¹⁶, ενώ επαναλαμβάνονται οι νομοθετικές προβλέψεις για την αρωγή και την προστασία των θυμάτων που προβλέπονται στο Πρωτόκολλο του Παλέρμο και στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης - ασφαλής στέγαση, υλική βοήθεια, ιατρική θεραπεία, ψυχολογική υποστήριξη, πληροφόρηση και νομική συνδρομή, μετάφραση και διερμηνεία - ενώ εκ νέου διευκρινίζεται ότι η συνεργασία του θύματος με τις διωκτικές αρχές δεν είναι προαπαιτούμενο για την πρόσβαση σε αυτές¹⁷, ενώ η Οδηγία επιμένει στην παροχή ‘νομικών συμβουλών χωρίς καθυστέρηση’ στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας¹⁸. Σημειωτέον ότι η Οδηγία απαιτεί από τα κράτη να διασφαλίζουν ότι τα θύματα εμπορίας ανθρώπων προστατεύονται κατάλληλα, βάσει ατομικής αξιολόγησης του κινδύνου, μεταξύ άλλων και μέσω προγραμμάτων προστασίας μαρτύρων¹⁹.

Πολύ σημαντικό στοιχείο στην υπό εξέταση Οδηγία, είναι το ειδικό κεφάλαιο για την προστασία των παιδιών θυμάτων εμπορίας ανθρώπων κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας²⁰. Προβλέπεται ρητά ότι θα πρέπει να τους διοριστεί αντιπρόσωπος, να έχουν

¹³ Διαθέσιμη σε: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>

¹⁴ E. Symeonidou – Kastanidou, ‘Directive 2011/36/EU on Combating Trafficking in Human Beings: Fundamental Choices and Problems of Implementation’, *New journal of European Criminal law*, 2016, σελ. 478.

¹⁵ Μ. Γαλανού, ‘Τα εγκλήματα του δρόμου (street crimes) ως δείκτης κοινωνικής αταξίας’, τιμητικός τόμος Καλλιόπης Σπινέλλη, σελ. 72. Κατά τη συγγραφέα, ‘στο εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου *street crimes*, εντάσσονται κατά κύριο λόγο ληστείες σε ανοιχτό χώρο (*mugging*) ή κλοπές στο δρόμο χωρίς την άσκηση βίας στο θύμα κατά την αφαίρεση των περιουσιακών του αντικειμένων. Ωστόσο επειδή τα εγκλήματα που τελούνται στους δρόμους των αστικών κέντρων συνιστούν έννοια γένους, μπορεί να περιλαμβάνουν και άλλα είδη προσβολών, όπως για παράδειγμα τη δράση πορτοφολάδων, τσαντάκηδων, τη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, τη δημόσια μέθη, την αποδοχή προϊόντων εγκλήματος, την κλοπή αυτοκινήτων, την παράβαση της νομοθεσίας περί όπλων, τη δημόσια εκπόρνευση, τα γκράφιτι, τους βανδαλισμούς δημόσιας περιουσίας και τις φθορές ξένης ιδιοκτησίας’.

¹⁶ Άρθρο 2 παρ. 3 2011/36/EU ‘Exploitation shall include, as a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, including begging, slavery or practices similar to slavery, servitude, or the exploitation of criminal activities, or the removal of organs’.

¹⁷ Άρθρο 11 της Οδηγίας 2011/36.

¹⁸ Άρθρο 12 παράγραφος 2.

¹⁹ Άρθρο 12 παράγραφος 3.

²⁰ Άρθρο 15.

άμεση πρόσβαση σε δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση προκειμένου, μεταξύ άλλων, να διεκδικήσουν αποζημίωση, και να δίνουν συνεντεύξεις ή καταθέσεις χωρίς καμία καθυστέρηση, σε ειδικές εγκαταστάσεις και από εξειδικευμένους επιστήμονες, οι οποίοι θα εμφανίζονται κατά το δυνατόν σταθεροί, δηλαδή δε θα αλλάζουν κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας. Περαιτέρω, οι καταθέσεις των ανήλικων θυμάτων θα πρέπει να καταγράφονται, και αυτή η ηλεκτρονικά καταγεγραμμένη κατάθεση θα χρησιμοποιείται ως στοιχείο ενώπιον των ποινικών διαδικασιών, καθώς τα ίδια τα θύματα θα πρέπει να αποφεύγεται να καταθέτουν ή να παρίστανται αυτοπροσώπως. Ταυτόχρονα προβλέπονται διατάξεις για τη βοήθεια, την υποστήριξη και την προστασία ασυνόδευτων ανήλικων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, στα οποία θα πρέπει, πέραν των ανωτέρω δικαιωμάτων τους, να ορίζεται επίτροπος. Τέλος, η Οδηγία επαναλαμβάνει την αρχή της μη-δίωξης²¹, όπως και την υποχρέωση των κρατών να παρέχουν στα θύματα πρόσβαση σε υφιστάμενα προγράμματα αποζημίωσης²².

Οδηγία 2012/29/EU του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την καθιέρωση των ελάχιστων εγγυήσεων για τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων εγκληματικών πράξεων

Στην Οδηγία²³ αυτή χαράσσονται οι ελάχιστες εγγυήσεις για τα δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, συμπεριλαμβανομένων των θυμάτων εμπορίας. Καταρχάς καθιερώνεται το δικαίωμα των θυμάτων στην πλήρη ενημέρωσή τους σε σχέση με το είδος της υποστήριξης που μπορούν να αποκτήσουν και από ποιον, περιλαμβανομένης της ιατρικής, συναισθηματικής και ψυχολογικής υποστήριξης και της δυνατότητας στέγασης, τις διαδικασίες για να καταγγείλουν μία εγκληματική παράβαση και το ρόλο τους σε σχέση με αυτές, πώς και με ποιες προϋποθέσεις μπορεί να αποκτήσουν προστασία, νομική συνδρομή, αποζημίωση, διερμηνεία και μετάφραση, καθώς και ενημέρωση για τις διαδικασίες καταγγελιών, εάν τα δικαιώματά τους δε γίνονται σεβαστά από τις αρμόδιες αρχές, καθώς και στοιχεία επικοινωνίας για την υπόθεσή τους²⁴. Περαιτέρω, έχουν το δικαίωμα να ενημερωθούν για την απόφαση των Αρχών να μη συνεχισθεί ή να περατωθεί η ποινική

²¹ Άρθρο 8.

²² Άρθρο 17.

²³ Διαθέσιμη σε:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:EN:PDF>

²⁴ Άρθρα 4, 6.

διαδικασία - συμπεριλαμβανομένης της αιτιολογίας για αυτό - καθώς και για το χρόνο και τον τόπο διεξαγωγής της δίκης και τη φύση των κατηγοριών που αποδίδονται στον κατηγορούμενο ως δράστη του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων.

Σε πρώτο στάδιο, την υποχρέωση να ενημερώνουν τα θύματα εμπορία για τα δικαιώματά τους έχουν οι αστυνομικές και ανακριτικές αρχές, ενώ κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, η υποχρέωση αυτή βαρύνει τις εισαγγελικές και τις δικαστικές αρχές. Η Οδηγία όμως επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της υποχρέωσης, αναθέτοντάς την εν γένει στις 'αρμόδιες αρχές' του κάθε κράτους. Σημαντικό είναι επίσης ότι η Οδηγία ορίζει ότι δεν αρκεί το θύμα να 'ακούσει' απλώς τις πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματά του, αλλά πρέπει να διασφαλίζεται ότι πράγματι τις κατανοεί.

Άλλωστε, στις Κατευθύνσεις για την Οδηγία για τα Θύματα τονίζεται ότι «...η οδηγία επιδιώκει να εξασφαλίσει ότι τα θύματα - με βάση τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά (π.χ. φύλο, αναπηρία, ηλικία, ωριμότητα, σχέση ή εξάρτηση από το δράστη) - κατανοούν και μπορούν να γίνουν κατανοητοί κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας (γλωσσικά ή με άλλο τρόπο), και ότι οι αρχές συνδράμουν ενεργά τα θύματα να πράξουν αυτό καθ' όλη την ποινική διαδικασία». Για τον σκοπό αυτό τα κράτη-μέλη καλούνται να εξετάσουν τη δημιουργία «διαδικασιών που επιτρέπουν στις αρχές να αξιολογούν τις ανάγκες για επικοινωνία και τους περιορισμούς του κάθε θύματος, από την πρώτη του επαφή με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης...».

Ιδίως για τα θύματα σεξουαλικής ή έμφυλης βίας, πρέπει να παρέχεται εξειδικευμένη και στοχευμένη υποστήριξη²⁵. Επαναλαμβάνεται δε, το δικαίωμα των θυμάτων να διεκδικούν αποζημίωση από το δράστη του εις βάρος τους εγκλήματος, και ταυτόχρονα προβλέπεται το δικαίωμά τους να αποφύγουν την οποιαδήποτε επαφή με το δράστη, ακόμη και κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας²⁶.

Τα μέτρα που λαμβάνονται για τη στήριξη του θύματος²⁷, θα πρέπει να σχεδιαστούν έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις ατομικές ανάγκες του κάθε ατόμου και να ανακουφίζουν τις σωματικές και ψυχολογικές βλάβες που έχει υποστεί. Εάν το θύμα είναι ιδιαίτερα ευάλωτο σε δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, θα πρέπει να λαμβάνονται ειδικά μέτρα προστασίας. Αυτό συμβαίνει σχεδόν πάντα στις περιπτώσεις εμπορίας

²⁵ Άρθρο 9 παράγραφος 3 β.

²⁶ Άρθρο 16, 19.

²⁷ Preamble 38, άρθρο 9 παρ. 2, άρθρο 22.

ανθρώπων²⁸. Η Οδηγία εισάγει την ατομική προσέγγιση προς το θύμα, η οποία για κάθε περίπτωση απαιτεί μια διπλή αξιολόγηση: Τη διάγνωση για το εάν το θύμα έχει ειδικές ανάγκες προστασίας και τον προσδιορισμό των μέτρων προστασίας που ενδεχομένως θα πρέπει να εφαρμοστούν στη συγκεκριμένη περίπτωση²⁹. Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει επομένως να δημιουργήσουν εσωτερικές διαδικασίες για την εκτίμηση των αναγκών των θυμάτων, προκειμένου να διευκολυνθεί η διαδικασία παραπομπής τους στις απαραίτητες υπηρεσίες.

Μερικά από τα μέτρα προστασίας τα οποία πρέπει να εφαρμοστούν, όπως αυτά προτείνονται από την Οδηγία για τα Θύματα, είναι τα εξής³⁰:

- *Οι συνεντεύξεις θα πρέπει να διεξάγονται από επαγγελματίες ειδικά εκπαιδευμένους για το σκοπό αυτό. Αυτό είναι ιδιαίτερος σημαντικό, λαμβάνοντας υπόψη την ευπάθεια του θύματος. Είναι επίσης μεγάλης σημασίας, σε περιπτώσεις που η ταυτότητα του θύματος παραμένει μυστική και ο ανακριτικός υπάλληλος θα πρέπει όχι μόνο να διευκρινίσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, αλλά και να εμποδίσει τον διακινητή να μάθει την ταυτότητα του μάρτυρα.*
- *Οι συνεντεύξεις θα πρέπει να διεξάγονται από το ίδιο πρόσωπο κατά τη διάρκεια της έρευνας, προκειμένου να κερδίσει την εμπιστοσύνη του θύματος.*
- *Οι συνεντεύξεις θα πρέπει να διεξάγονται σε ειδικά σχεδιασμένους χώρους για αυτό το σκοπό. Μάλιστα, θα ήταν σημαντικό να διασφαλίζεται ότι οι εγκαταστάσεις του δικαστηρίου έχουν ξεχωριστές εισόδους και ξεχωριστούς χώρους αναμονής για τα θύματα.*
- *Στις συνεντεύξεις θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το φύλο του θύματος, ιδίως δε σε περιπτώσεις σεξουαλικής και έμφυλης βίας, όπου θα πρέπει αυτές να διεξάγονται από άτομα του ιδίου φύλου.*

²⁸ Preamble 57.

²⁹ Μερικές από τις **βασικές ερωτήσεις** που πρέπει να τίθενται για την αξιολόγηση των κινδύνων σε περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων είναι: Ποιος ή τί βρίσκεται σε κίνδυνο; Ποιός είναι ο κίνδυνος; Ποιο είναι το επίπεδο του κινδύνου; Τι μέτρα πρέπει να ληφθούν; Κατά τον καθορισμό των επιμέρους ειδικών αναγκών προστασίας του θύματος, θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη τα εξής: Τα προσωπικά χαρακτηριστικά του θύματος, συμπεριλαμβανομένης της υγείας, της ψυχολογικής του κατάστασης, της ευπάθειάς του και εάν έχει υποστεί εκφοβισμό. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων εμπορίας ανθρώπων, υπάρχει ένα υψηλό επίπεδο ευπάθειας και εκφοβισμού. Η φύση και οι περιστάσεις του εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένου του τύπου της σχέσης μεταξύ του θύματος και του δράστη: UNODC, Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners, Module 5 Risk assessment in trafficking in persons investigations, (2009), διαθέσιμο στο: http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/TIP_module5_Ebook.pdf

³⁰ Άρθρο 23.

- Θα πρέπει να γίνεται χρήση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας προκειμένου να αποφευχθεί η οπτική επαφή μεταξύ θύματος και δράστη κατά την κατάθεση.
- Οι περιττές ερωτήσεις κατά την διάρκεια της ανάκρισης θα πρέπει να αποφεύγονται, και οι ερωτήσεις που αφορούν στην ιδιωτική και τη σεξουαλική ζωή θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν λιγότερες.
- Η ακροαματική διαδικασία θα πρέπει να διεξάγεται κεκλεισμένων των θυρών.

Και η Οδηγία για τα Θύματα έχει ξεχωριστές ρυθμίσεις για τα ανήλικα και τα ασυνόδευτα παιδιά³¹, εκτιμώντας προφανώς ότι έχουν πάντα συγκεκριμένες ανάγκες για την προστασία τους και για τον λόγο αυτό θα πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα. Για τα ασυνόδευτα ή χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά-θύματα εμπορίας, θα πρέπει ενεργοποιούνται οι διατάξεις του νόμου για διορισμό επιτρόπου. Επίτροπος που εκπροσωπεί τον ανήλικο και τα συμφέροντά του θα πρέπει επίσης να διορίζεται και σε περιπτώσεις που οι δικαιούχοι της γονικής μέριμνας αποκλείονται από την εκπροσώπηση του παιδιού λόγω σύγκρουσης συμφερόντων - όπως θα συμβαίνει αν οι γονείς κατηγορούνται ως διακινητές του παιδιού τους.

Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία

Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και άνοιξε για υπογραφή, κύρωση και προσχώρηση, με την απόφαση 54/263 στις 25 Μαΐου 2000. Έναρξη ισχύος του ορίστηκε η 18η Ιανουαρίου 2002³².

Με το Πρωτόκολλο αυτό αναγνωρίζεται αφενός η ‘σημαντική και αυξανόμενη διεθνής διακίνηση παιδιών με σκοπό την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία’, αφετέρου η ‘ευρέως διαδεδομένη και συνεχιζόμενη πρακτική του σεξουαλικού τουρισμού, στην οποία τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευπαθή, καθώς προάγει άμεσα την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνογραφία και την παιδική πορνεία’.

Στα πλαίσια αυτά, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν κατάλληλα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών θυμάτων της εμπορίας, ιδίως αναγνωρίζοντας τις ιδιαίτερες ανάγκες τους, ενημερώνοντάς τα για τα δικαιώματά τους και το ρόλο τους στην

³¹ Άρθρο 24.

³² Διαθέσιμο σε:

<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bcfb8aa2>

ποινική διαδικασία, παρέχοντάς τους υπηρεσίες στήριξης και προστατεύοντας την ιδιωτική τους ζωή.

Οδηγία 2004/80/EC για την αποζημίωση των θυμάτων εγκληματικών πράξεων

Η οδηγία αυτή³³ θεσπίζει σύστημα συνεργασίας για τη διευκόλυνση της αποζημίωσης των θυμάτων εγκληματικών πράξεων - πράξεις που συνιστούν εκ προθέσεως έγκλημα βίας - σε υποθέσεις με διασυνοριακό χαρακτήρα και ορίζει ότι πρέπει να συσταθεί μηχανισμός αποζημίωσης σε όλα τα κράτη-μέλη. Η αιτιολόγηση αυτής της πρωτοβουλίας έγκειται στην αδυναμία των θυμάτων εγκληματικών πράξεων να λάβουν αποζημίωση από το δράστη της αξιόποινης πράξης, καθώς αυτός ενδέχεται να μη διαθέτει τους απαιτούμενους πόρους για να παράσχει αποζημίωση, ενώ είναι πιθανό να μη μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητά του ή να διωχθεί αυτός ποινικά³⁴.

Την ευθύνη για την καταβολή της αποζημίωσης στο θύμα, την έχει το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου τελέστηκε η εγκληματική πράξη, οι αρχές του οποίου έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν τον αιτούντα την αποζημίωση για το δικαίωμά του αυτό, καθώς και για κάθε συναφή με αυτό, σημαντική πληροφορία.

Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου

Σύμφωνα με το καταστατικό της Ρώμης³⁵, πτυχές της εμπορίας ανθρώπων, μπορούν υπό προϋποθέσεις να συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή εγκλήματα πολέμου. Συγκεκριμένα, η σεξουαλική δουλεία και ο εξαναγκασμός σε πορνεία, συνιστούν είτε έγκλημα κατά της ανθρωπότητας³⁶ είτε έγκλημα πολέμου³⁷, ενώ η στρατολόγηση παιδιών ηλικίας κάτω των 15 ετών στις εθνικές ένοπλες δυνάμεις, ή η χρησιμοποίησή τους για ενεργό συμμετοχή στις εχθροπραξίες, συνιστά έγκλημα πολέμου³⁸.

Απόφαση Γενικής Συνέλευσης Ηνωμένων Εθνών υπ' αριθμόν 40/3429

³³ Διαθέσιμη σε: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32004L0080>

³⁴ Σκέψη 10 της Οδηγίας

³⁵ Διαθέσιμο σε:

<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=44807ojhqGY%3D&tabid=132>

³⁶ Άρθρο 7 παράγραφος 2 εδάφιο ζ'.

³⁷ Άρθρο 8 παράγραφος 2 εδάφιο β xxii.

³⁸ Άρθρο 8 παράγραφος 2 εδάφιο β xxvi.i

Τέλος, ήδη από το Νοέμβριο του 1985, η δίκαιη αποκατάσταση και αποζημίωση των θυμάτων από το δράστη, αναφέρονται επίσης στη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τις ‘Βασικές Αρχές για την Απόδοση Δικαιοσύνης στα Θύματα Εγκλήματος και Κατάχρησης Εξουσίας’.

Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το άρθρο 5 του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό τον τίτλο ‘απαγόρευση της δουλείας και της αναγκαστικής εργασίας’ ορίζει τα εξής: ‘1. Κανείς δεν μπορεί να κρατηθεί σε δουλεία ούτε σε ειλωτεία. 2. Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία. 3. Απαγορεύεται η εμπορία των ανθρωπίνων όντων’.

Νομοθετικό Πλαίσιο στην Ελλάδα

Παρά την πληθώρα των διεθνών και ευρωπαϊκών νομοθετικών κειμένων, όπως ανωτέρω εισφέρθηκαν, η χώρα μας άργησε χαρακτηριστικά να συμμορφωθεί και να υιοθετήσει τα διεθνή συμβατικά κείμενα για την εμπορία ανθρώπων και με αυτά, ένα σύγχρονο και λειτουργικό πλαίσιο τιμώρησης των δραστών και υποστήριξης των θυμάτων του φαινομένου.

Η πρώτη εγχώρια νομοθετική προσπάθεια για την αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων, ήταν η υιοθέτηση του Ν. 3064/2002 (ΦΕΚ Α' 248/15.10.2002) για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγής στα θύματα των πράξεων αυτών.

Το άρθρο 323Α ΠΚ για την εμπορία ανθρώπων προστέθηκε στον ποινικό κώδικα με το άρθρο 1 του Ν. 3064/2002³⁹, ενώ με το άρθρο 8 του ίδιου νόμου, αντικαταστάθηκε το άρθρο 351 ΠΚ, ώστε να αντιμετωπίζει ειδικότερα την εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση⁴⁰. Περαιτέρω, ποινικοποιήθηκε η εν γνώσει αποδοχή

³⁹ Άρθρο 1: Μετά το άρθρο 323 του Ποινικού Κώδικα προστίθεται άρθρο 323Α που έχει ως εξής:
Άρθρο 323Α. Εμπορία ανθρώπων.

1. Όποιος με τη χρήση βίας, απειλής ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου ή την επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας προσλαμβάνει, μεταφέρει ή προωθεί εντός ή εκτός της επικράτειας, κατακρατεί, υποθάλλει, παραδίδει με ή χωρίς αντάλλαγμα σε άλλον ή παραλαμβάνει από άλλον πρόσωπο με σκοπό την αφαίρεση οργάνων του σώματός του ή για να εκμεταλλευθεί ο ίδιος ή άλλος την εργασία του, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και με χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων ευρώ.

2. Με την ποινή της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται ο υπαίτιος αν, για να επιτύχει τον ίδιο σκοπό, αποσπά τη συναίνεση προσώπου με τη χρήση απατηλών μέσων ή το παρασύρει, εκμεταλλεόμενος την ευάλωτη θέση του, με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων.

3. Όποιος εν γνώσει δέχεται την εργασία προσώπου το οποίο τελεί υπό τις συνθήκες που περιγράφονται στις παραγράφους 1 και 2 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών.

4. Με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ τιμωρείται ο υπαίτιος σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, αν η πράξη:

α) στρέφεται κατά ανηλίκου, β) τελείται κατ' επάγγελμα, γ) τελείται από υπάλληλο ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στην πράξη ή δ) είχε ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος.

5. Όποιος χρησιμοποιεί τα μέσα των παραγράφων 1 και 2 για να στρατολογήσει ανήλικο με σκοπό τη χρησιμοποίησή του σε ένοπλες συγκρούσεις τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ'.

⁴⁰ Άρθρο 8: Το άρθρο 351 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 351. Σωματεμπορία.

1. Όποιος με τη χρήση βίας, απειλής ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου ή την επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας προσλαμβάνει, μεταφέρει ή προωθεί εντός ή εκτός της επικράτειας, κατακρατεί, υποθάλλει, παραδίδει με ή χωρίς αντάλλαγμα σε άλλον ή παραλαμβάνει από άλλον πρόσωπο με σκοπό να

υπηρεσιών από άτομο που τελεί υπό τις συνθήκες εμπορίας. Η πρώτη αυτή νομοθετική προσέγγιση, σκοπό είχε την αντιμετώπιση του φαινομένου από πλευράς ποινικής καταστολής, και όχι τόσο την υποστήριξη και αρωγή των θυμάτων. Αυτό έγινε με την επόμενη νομοθετική ρύθμιση, το Π.Δ. 233/2003 (ΦΕΚ Α' 204/28-8-2003) περί προστασίας και αρωγής στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323, 323Α, 349, 351 και 351Α ΠΚ, όπως είχε προβλεφθεί στο άρθρο 12 του νόμου 3064/2002. Ιδίως ρυθμίστηκε, με το άρθρο 7 του Π.Δ., η παροχή 'άμεσης και δωρεάν ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής περίθαλψης από τις υπηρεσίες του Εθνικού Συστήματος Υγείας για όσο χρονικό διάστημα διαρκούν τα μέτρα προστασίας και αρωγής', αλλά και η συγκρότηση και λειτουργία συμβουλευτικών κέντρων, στο Παράρτημα του Π.Δ..

Μία απλή επισκόπηση βέβαια των, αναφερόμενων στο παράρτημα του Π.Δ., συμβουλευτικών κέντρων και μονάδων παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας στα θύματα⁴¹, οδηγεί αβίαστα στο συμπέρασμα ότι είναι επιτακτική η ανάγκη επικαιροποίησής

προβεί ο ίδιος ή άλλος στη γενετήσια εκμετάλλευσή του τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων ευρώ.

2. Με την ποινή της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται ο υπαίτιος αν, για να πετύχει τον ίδιο σκοπό, αποσπά τη συναίνεση προσώπου με τη χρήση απατηλών μέσων ή το παρασύρει, εκμεταλλεόμενος την ευάλωτη θέση του με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων.

3. Όποιος εν γνώσει ενεργεί ασελή πράξη με πρόσωπο το οποίο τελεί υπό τις συνθήκες που περιγράφονται στις παραγράφους 1 και 2 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών.

4. Με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ τιμωρείται ο υπαίτιος σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, αν η πράξη:

α) στρέφεται κατά ανηλίκου ή συνδέεται με την πνευματική αδυναμία ή την κουφότητα του παθόντος, β) τελέσθηκε από ένα από τα πρόσωπα που αναφέρονται στο στοιχείο γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 349, γ) συνδέεται με την παράνομη είσοδο, παραμονή ή έξοδο του παθόντος από τη χώρα, δ) τελείται κατ' επάγγελμα, ε) τελείται από υπάλληλο ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στην πράξη ή στ) είχε ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος.

5. Αν κάποια από τις πράξεις της πρώτης και δεύτερης παραγράφου είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο του παθόντος επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη.

6. Η κατά τις προηγούμενες παραγράφους γενετήσια εκμετάλλευση συνίσταται στην επιχείρηση από κερδοσκοπία οποιασδήποτε ασελγούς πράξης ή στη χρησιμοποίηση από κερδοσκοπία του σώματος, της φωνής ή της εικόνας προσώπου για την πραγματική ή προσποιητή επιχείρηση τέτοιας πράξης ή για την παροχή εργασίας ή υπηρεσιών που αποσκοπούν στη γενετήσια διέγερση'.

⁴¹ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΩΓΗΣ:

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ:

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ:

1) Συμβουλευτικό Κέντρο Αθήνας 2) Συμβουλευτικό Κέντρο Πειραιά

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ:

Α) ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ:

1) Ίδρυμα Πρόνοιας Παιδιού «ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ» ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ ΑΘΗΝΑ 2) Ειδική Επαγγελματική Σχολή «ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ» Ν. ΣΜΥΡΝΗ, ΑΘΗΝΑ 3) «ΑΓΙΑ ΕΛΕΝΗ», ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ 4) «ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ» ΚΑΒΑΛΑΣ 5) Νεάπολης, ΛΑΣΙΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ 6) «ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ», ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ 7) «ΑΓΙΑ ΟΛΓΑ», ΦΛΩΡΙΝΑΣ 8) Θηλέων Ηρακλείου, ΗΡΑΚΛΕΙΟ 9) Αρρένων Λαμίας, ΛΑΜΙΑ 10) Παπάφειο

τους, ώστε αφενός να περιλαμβάνει τα νέα συμβουλευτικά κέντρα και δομές φιλοξενίας που παρέχονται πλέον από μη κυβερνητικές οργανώσεις⁴², και αφετέρου να καταργεί δομές, οι οποίες δεν υφίστανται πια. Ήδη η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων έχει δημιουργήσει 25 Συμβουλευτικά Κέντρα για την υποστήριξη των γυναικών θυμάτων βίας στους Δήμους Αλεξανδρούπολης, Αρταίων, Βέροιας, Ζακύνθου, Θήβας, Καβάλας, Καλαμάτας, Κεφαλονιάς, Καστοριάς, Κατερίνης, Κερατσινίου-Δραπετσώνας, Κορινθίων, Κω, Περιστερίου, Πρέβεζας, Πύργου, Ρεθύμνης, Ρόδου, Σερρών, Τρικκαίων, Φλώρινας, Φυλής, Χαλανδρίου, Χαλκιδέων και Χίου, που παρέχουν ψυχοκοινωνική και νομική συνδρομή και συμβουλευτική, καθώς και υπηρεσίες παραπομπής σε γυναίκες θύματα βίας, εμπορίας ανθρώπων και διακρίσεων λόγω φύλου⁴³. Ταυτόχρονα το δίκτυο των φορέων, των ξενώνων και των υποστηρικτικών υπηρεσιών για γυναίκες θύματα βίας, είναι πλήρως διαφοροποιημένο σε σχέση με τις προβλέψεις του Π.Δ. 233/2003⁴⁴. Τα περισσότερα από αυτά τα κέντρα, συνεργάζονται με τοπικούς Δικηγορικούς Συλλόγους για να προσφέρουν δωρεάν νομικές υπηρεσίες και νομική εκπροσώπηση των γυναικών που απευθύνονται σε αυτά. Εκτός από τους δικηγορικούς συλλόγους, ρόλο στην υποστήριξη των θυμάτων έχει και ο ΔΟΜ, που δραστηριοποιείται στον επαναπατρισμό τους, ενίοτε χωρίς αυστηρή αξιολόγηση του κινδύνου επαναθυματοποίησης μέσω της εμπλοκής σε νέα - ή και τα ίδια - δίκτυα εμπορίας.

Ακολούθως, ο Ν. 3274/2004 (ΦΕΚ Α' 195/19-8-04) για την 'οργάνωση και λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού', προέβλεπε στο άρθρο 34 παράγραφος 7, ότι η απέλαση αλλοδαπών, που βρίσκονται

Κ.Π.Μ. Αρρένων Θεσσαλονίκης «Ο ΜΕΛΙΤΕΥΣ» ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 11)Θηλέων Ρόδου, ΡΟΔΟΣ Β) ΑΝΑΡΡΩΤΗΡΙΟ ΠΕΝΤΕΛΗΣ, ΑΘΗΝΑ Γ) ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΞΕΝΩΝΕΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ, ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ, ΑΘΗΝΑ

ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ:

Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας (ΕΚΑΚΒ). Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), ΑΘΗΝΑ.

ΣΤΕΓΕΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ:

1) Πρότυπη Στέγη Ανηλίκων Περισοπού, ΑΘΗΝΑ 2) Στέγη «Καλού Ποιμένα», ΠΕΙΡΑΙΑΣ 3) Στέγη Ανηλίκων Βόλου, ΒΟΛΟΣ 4) Στέγη Ανηλίκων Ηρακλείου, ΗΡΑΚΛΕΙΟ.

⁴² Με θύματα εμπορίας ανθρώπων ασχολούνται ΜΚΟ είτε με παρεμβάσεις στο δρόμο ('street work'), είτε με παροχή συμβουλευτικής, είτε με την παροχή φιλοξενίας σε δομές που λειτουργούν, αλλά και γενικότερα υποστήριξης σε όλα τα στάδια, από τον εντοπισμό μέχρι και την προστασία. Άλλωστε, με αρωγή από ΜΚΟ υποστηρίχθηκαν και εν τέλει εκπροσωπήθηκαν και ενώπιον του ΕΔΔΑ, θύματα εμπορίας ανθρώπων, περιπτώσεις των οποίων οδήγησαν σε καταδίκη της χώρας. Κάποιες ΜΚΟ δραστηριοποιούνται μέσω στοχευόμενων προγραμμάτων και παρεμβάσεων για θύματα διεθνικής σωματεμπορίας, και κάποιες άλλες έρχονται σε επαφή ή αποτελούν σημεία υποδοχής πρώτης γραμμής μεταναστευτικών ροών που δύναται να έρθουν σε επαφή.

⁴³ <http://www.isotita.gr/emfyli-via/>

⁴⁴ http://old.isotita.gr/var/uploads/BIA/foreis_yphresies_DEK2012.pdf

παράνομα στην Ελλάδα και καταγγέλλουν πράξεις προαγωγής σε πορνεία, μπορεί, με διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών και έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να αναστέλλεται έως ότου εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις πράξεις που καταγγέθηκαν⁴⁵.

Ήδη από τις αρχές του 2000 προβλέφθηκε και η δυνατότητα παροχής δωρεάν νομικής συνδρομής στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων. Σύμφωνα με το Άρθρο 7, παράγραφος 3 του Νόμου 3226/2004 (ΦΕΚ Α' 24/04-02-2004), τα θύματα, μεταξύ άλλων, *‘εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας και της γενετήσιας ελευθερίας, οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής’*, δικαιούνται δωρεάν συνδρομή δικηγόρου που θα συντάξει και θα υποβάλει καταγγελία κατά των διακινητών τους ενώπιον του Εισαγγελέα, καθώς και τη σύνταξη σχετικής αίτησης για να παραστούν ως πολιτικώς ενάγοντες στην ποινική δίκη.

Στη συνέχεια, ψηφίστηκε ο Ν. 3386/2005 (ΦΕΚ Α' 212/23-8-2005) για την *‘είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια’*, που προέβλεπε την παροχή άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους στα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Στα άρθρα 46 έως 52, ορίζεται ότι σε υπήκοο τρίτης χώρας που έχει χαρακτηριστεί θύμα εμπορίας ανθρώπων με πράξη του αρμόδιου Εισαγγελέα, χορηγείται άδεια διαμονής διάρκειας δώδεκα μηνών εφόσον όμως συνεργάζεται στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, η οποία ανανεώνεται κάθε φορά για ισόχρονο διάστημα προς διευκόλυνση της διενεργούμενης έρευνας ή της ποινικής διαδικασίας. Ταυτόχρονα προβλέπεται για πρώτη φορά η περίοδος επίσκεψης, η οποία όμως δε μπορεί να ξεπερνά τον ένα μήνα, και κατά τη διάρκεια της οποίας τα θύματα έχουν πρόσβαση μόνο σε ιατροφαρμακευτική κάλυψη. Τέλος, προβλέπεται η υποχρέωση των ανακριτικών και εισαγγελικών αρχών να ενημερώσουν το θύμα για τη δυνατότητα και τις προϋποθέσεις απόκτησης της ανωτέρω άδειας διαμονής.

⁴⁵ ‘7. Η απέλαση αλλοδαπών, που βρίσκονται παράνομα στη Χώρα και καταγγέλλουν πράξεις προαγωγής σε πορνεία, μπορεί, με διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών και έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να αναστέλλεται έως ότου εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις πράξεις που καταγγέθηκαν. Αν η καταμήνυση αποδειχθεί ψευδής, η απέλαση εκτελείται. Για όσο χρόνο διαρκεί η αναστολή της απέλασης χορηγείται, με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας, άδεια διαμονής κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Ν. 2910/2001. Η ανωτέρω άδεια διαμονής επέχει και θέση άδειας εργασίας, χορηγείται για χρονικό διάστημα έξι (6) μηνών και ανανεώνεται για ίσο χρονικό διάστημα ως την έκδοση της αμετάκλητης δικαστικής απόφασης και για τη χορήγηση της δεν απαιτείται η καταβολή του παραβόλου του άρθρου 71. Οι διατάξεις των προηγούμενων εδαφίων εφαρμόζονται αναλόγως και για τις περιπτώσεις του άρθρου 12 του Ν. 3064/2002’.

Ακολούθησε η έκδοση του Ν. 3625/2007 (ΦΕΚ Α' 290/24-12-2007), με τον οποίο η χώρα μας κύρωσε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και πορνογραφία. Στο άρθρο 8, προβλέπεται ότι *'1. Τα Κράτη Μέρη υιοθετούν κατάλληλα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των παιδιών θυμάτων, ιδίως: (α) αναγνωρίζοντας την ευπάθεια των παιδιών θυμάτων και προσαρμόζοντας τις διαδικασίες για την αναγνώριση των ιδιαίτερων αναγκών τους, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι ιδιαίτερες ανάγκες τους ως μαρτύρων, (β) ενημερώνοντας τα παιδιά θύματα για τα δικαιώματά τους, το ρόλο τους και το πλαίσιο, το χρόνο και την πρόοδο της διαδικασίας και την έκβαση των υποθέσεων τους, (γ) επιτρέποντας την παρουσίαση και εξέταση των απόψεων, των αναγκών και των ανησυχιών των παιδιών θυμάτων στη διαδικασία, όταν επηρεάζονται τα προσωπικά τους συμφέροντα, με τρόπο που συνάδει με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας, (δ) παρέχοντας κατάλληλες υπηρεσίες στήριξης στα παιδιά θύματα, σε όλη τη διάρκεια της νομικής διαδικασίας, (ε) προστατεύοντας, ως αρμόζει, την ιδιωτική ζωή και την ταυτότητα των παιδιών θυμάτων'*. Ταυτόχρονα στο άρθρο 10 παράγραφος 3, προβλέπει ότι *'Τα Κράτη Μέρη προάγουν την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας για να αντιμετωπισθούν τα αίτια που βρίσκονται στη ρίζα του προβλήματος, όπως η φτώχεια και η υπανάπτυξη, που συμβάλλουν στο ευάλωτο των παιδιών ως προς την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία, την παιδική πορνογραφία και τον παιδικό σεξουαλικό τουρισμό'*.

Επιπλέον, ο νόμος αυτός επέφερε την προσθήκη στο άρθρο 323 Α ΠΚ, βάσει της οποίας τιμωρείται πλέον η εμπορία ανθρώπων όταν έχει θανατηφόρο αποτέλεσμα, και προσέθεσε στον Ποινικό Κώδικα το άρθρο 323 Β, με το οποίο ποινικοποιείται ως κακούργημα ο σεξουαλικός τουρισμός, με τη μορφή της οργάνωσης, της χρηματοδότησης, της εποπτείας, αλλά και της διαφήμισης ή της με οποιοδήποτε τρόπο μεσολάβησης σε αυτόν. Ο μετέχων στο ταξίδι με σκοπό τη σεξουαλική συνεύρεση με ανήλικο, τιμωρείται σε βαθμό πλημμελήματος.

Στο Ν. 3625/2007, ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρόβλεψη της ευθύνης των νομικών προσώπων για μία σειρά αδικημάτων κατά της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, όπως και η εμπορία ανθρώπων που στρέφεται κατά των ανηλίκων, η τέλεση των οποίων επισύρει την επιβολή διοικητικών κυρώσεων, μεταξύ των οποίων η αφαίρεση της άδειας λειτουργίας της επιχείρησης, η απαγόρευση άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, ο αποκλεισμός από δημόσιους διαγωνισμούς και μεγάλου ύψους διοικητικά πρόστιμα.

Τέλος, προβλέφθηκαν ειδικές ρυθμίσεις για την ποινική διαδικασία, οι οποίες εισήχθησαν στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας με το άρθρο 226 Α, για την προστασία των ανηλίκων θυμάτων⁴⁶.

Στη συνέχεια, με το Ν. 3692/2008 (ΦΕΚ Α' 173/25-08-2008) κυρώθηκε η συμφωνία μεταξύ της Ελλάδας και της Αλβανίας για την προστασία και αρωγή των ανηλίκων θυμάτων εμπορίας, η οποία, μεταξύ άλλων, ορίζει δράσεις για την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και την ενημέρωση σχετικά με το φαινόμενο, ενώ προβλέπει την παραπομπή του ανηλίκου σε κέντρο μέριμνας, στο οποίο θα του παρέχεται προστασία, ιατρική αρωγή, ψυχολογική υποστήριξη, εκπαίδευση και διατροφή.

Με το Ν. 3811/2009 (ΦΕΚ Α' 231-18-12-2009), εναρμονίστηκε η ελληνική νομοθεσία με την Οδηγία 2004/80/ΕΚ για την 'Αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση και άλλες διατάξεις'. Ο νόμος θεσπίζει την Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης, η οποία είναι η αρμόδια αρχή για να αποφασίζει για τα αιτήματα να καταβληθεί αποζημίωση από το Ελληνικό Δημόσιο. Το Άρθρο 3 παράγραφος 1 του Ν. 3811/2009, προβλέπει ρητά το δικαίωμα αποζημίωσης των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων από το κράτος. Η αξίωση αποζημίωσης γεννάται 'α) στην περίπτωση που ο δράστης του εγκλήματος δεν διαθέτει τους απαιτούμενους προς τούτο πόρους, από την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης, β) στην περίπτωση που δεν μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα του δράστη, από τη θέση της δικογραφίας στο αρχείο αγνώστων δραστών και γ) στην περίπτωση που ο δράστης δεν μπορεί να διωχθεί ποινικά ή να του επιβληθεί ποινή, από τη θέση της δικογραφίας στο αρχείο με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα ή από την έκδοση αμετάκλητου απαλλακτικού βουλεύματος ή από την έκδοση αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης ή από την με οποιονδήποτε άλλο τρόπο

⁴⁶ 'Ανήλικοι μάρτυρες θύματα προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας: 1. Κατά την εξέταση, ως μάρτυρα, του ανηλίκου θύματος των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323Α παρ. 4, 324, 336, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 349, 351, 351 Α του Ποινικού Κώδικα, διορίζεται ως πραγματογνώμων παιδοψυχολόγος ή παιδοψυχίατρος, και σε περίπτωση έλλειψής τους ψυχολόγος ή ψυχίατρος, χωρίς να εφαρμόζονται κατά τα λοιπά οι διατάξεις των άρθρων 204-208 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. 2. Ο παιδοψυχολόγος ή ο παιδοψυχίατρος προετοιμάζει τον ανήλικο για την εξέταση, συνεργαζόμενος προς τούτο με τους προανακριτικούς υπαλλήλους και με τους ικαστικούς λειτουργούς. Για το σκοπό αυτόν χρησιμοποιεί κατάλληλες διαγνωστικές μεθόδους, αποφαίνεται για την αντιληπτική ικανότητα και την ψυχική κατάσταση του ανηλίκου και διατυπώνει τις διαπιστώσεις του σε γραπτή έκθεση, που αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της δικογραφίας. 3. Η κατάθεση του ανηλίκου συντάσσεται εγγράφως και καταχωρίζεται και σε ηλεκτρονικό οπτικοακουστικό μέσο, όταν αυτό είναι δυνατόν. Η ηλεκτρονική προβολή της κατάθεσης του ανηλίκου αντικαθιστά τη φυσική παρουσία του στα επόμενα στάδια της διαδικασίας. 4. Η γραπτή κατάθεση του ανηλίκου αναγιγνώσκεται πάντοτε στο ακροατήριο. Αν ο ανήλικος κατά την ακροαματική διαδικασία έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος, μπορεί να παρίσταται αυτοπροσώπως'.

οριστική περάτωση της υπόθεσης⁴⁷, και καλύπτει ‘τα ιατρικά έξοδα και νοσήλια, την απώλεια εισοδήματος για εύλογο χρονικό διάστημα και τα έξοδα κηδείας’⁴⁸. Μέχρι το 2014, κανένα θύμα εμπορίας δεν είχε προσφύγει στην Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης⁴⁹.

Σημαντικές αλλαγές και τροποποιήσεις σε διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, επέφερε ο Ν. 3875/2010 (ΦΕΚ Α’ 158/20-09-2010), με τον οποίο η Ελλάδα κύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και τα τρία Πρωτόκολλα που προσαρτήθηκαν σε αυτήν (Πρωτόκολλο του Παλέρμο). Τα σημαντικότερα σημεία αφορούν την τροποποίηση του άρθρου 323Α ΠΚ περί εμπορίας ανθρώπων, ώστε να καλύπτει πλέον την εμπορία ιστών και την εκμετάλλευση προσώπων με τον εξαναγκασμό τους σε επαιτεία⁵⁰, τη δυνατότητα χορήγησης άδειας διαμονής και σε θύματα εμπορίας που δεν συνεργάζονται με τις διωκτικές αρχές⁵¹, την επιμήκυνση της περιόδου περίσκεψης από ένα σε τρεις μήνες⁵² και την επέκταση της εφαρμογής των προστατευτικών διατάξεων της ελληνικής νομοθεσίας για τα θύματα εμπορίας και στα πρόσωπα που χαρακτηρίζονται ως θύματα παράνομης διακίνησης μεταναστών⁵³.

Με το Ν. 4198/2013 (ΦΕΚ Α’ 215/11-10-2013) για την ‘Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις’, ενσωματώθηκε η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2011/36/ΕΕ και μέσω αυτής μία ακόμη περισσότερο θυματοκεντρική προσέγγιση του νομοθετικού πλαισίου.

Η σημαντικότερη πρόβλεψη του συγκεκριμένου νόμου είναι η σύσταση ‘Γραφείου Εθνικού Εισηγητή για την εκπόνηση, το συντονισμό και την εφαρμογή εθνικής στρατηγικής στην αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων στα επίπεδα της πρόληψης, της καταστολής και της δίωξης των δραστών, καθώς και της προστασίας των θυμάτων εμπορίας, το οποίο υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Εξωτερικών’⁵⁴. Στην πραγματικότητα το Γ.ΕΘ.ΕΙΣ. λειτουργεί ως Εθνικός Συντονιστικός Μηχανισμός όλων των συναρμόδιων φορέων και των πιστοποιημένων ΜΚΟ, με στόχο τη συστηματική συνεργασία με το Γραφείο Συντονισμού

⁴⁷ Άρθρο 3 παράγραφος 2.

⁴⁸ Άρθρο 8 παράγραφος 2.

⁴⁹ Νομικός οδηγός καλών πρακτικών για το χειρισμό υποθέσεων εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων των μηχανισμών διεκδίκησης αποζημίωσης, ΚΕΠΑΔ, 2014, σελ. 71.

⁵⁰ Άρθρο δεύτερο, παράγραφος 4.

⁵¹ Άρθρο δεύτερο, παράγραφος 5, άρθρο τέταρτο παράγραφος 2α.

⁵² Άρθρο τέταρτο, παράγραφος 7.

⁵³ Άρθρο τέταρτο, παράγραφος 4.

⁵⁴ Άρθρο 6.

και Δράσης της Ε.Ε. για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Βασική προτεραιότητα του Γ.ΕΘ.ΕΙΣ. αποτέλεσε *‘η δημιουργία του Εθνικού Μηχανισμού Αναφοράς και Παραπομπής Θυμάτων και πιθανών Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων (Ε.Μ.Α.). Ο Ε.Μ.Α. αποτελεί ένα διεθνώς αναγνωρισμένο συνεργατικό «εργαλείο» αναφοράς, μέσω του οποίου, συναρμόδιοι κρατικοί φορείς, διεθνείς οργανισμοί και ανθρωπιστικές οργανώσεις συντονίζουν τις ενέργειες ταυτοποίησης, παραπομπής και αρωγής για την έμπρακτη προστασία θυμάτων και πιθανολογούμενων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων*⁵⁵. Ο Ε.Μ.Α. συγκροτήθηκε τελικά στα τέλη του 2016 - τρία χρόνια μετά τη νομοθετική πρόβλεψη⁵⁶ της σύστασης, λειτουργίας και εποπτείας Εθνικής Βάσης Δεδομένων και Εθνικού Συστήματος Αναγνώρισης και Παραπομπής Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων - και θα εξεταστεί κατωτέρω. Περαιτέρω, το Γ.ΕΘ.ΕΙΣ. αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την κατάρτιση των συναρμόδιων φορέων μέσω επιμορφωτικών προγραμμάτων, αλλά και την εκπαίδευση και ενημέρωση του κοινωνικού συνόλου, ενώ από τον Οκτώβριο του 2015 οργανώνει την πολύ-θεματική εκστρατεία κοινωνικής ευαισθητοποίησης «Break the Chain», με αφορμή την Πανευρωπαϊκή Ημέρα Καταπολέμησης της Εμπορίας Ανθρώπων.

Επιπλέον, μεταξύ άλλων τροποποιήσεων του Ποινικού Κώδικα, προβλέφθηκε η δυνατότητα του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών περί προσωρινής ή οριστικής αποχής από την άσκηση ποινικής δίωξης για παραβάσεις των ρυθμίσεων περί αλλοδαπών και προσώπων που εκδίδονται επ’ αμοιβή, καθώς και η αναστολή της απέλασης για τους αλλοδαπούς που καταγγέλλουν αξιόποινες πράξεις στο πλαίσιο της εμπορίας ανθρώπων ή σωματεμπορίας⁵⁷, ενώ ρητή είναι πλέον η θεμελίωση της ευθύνης των νομικών προσώπων για πράξεις εμπορίας ανθρώπων ή σωματεμπορίας, κατά το πρότυπο του Ν. 3625/2007⁵⁸. Ταυτόχρονα, προστέθηκε στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας το άρθρο 226 Β, που αφορά στην ασφάλεια των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και σωματεμπορίας που καταθέτουν ως μάρτυρες σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας⁵⁹. Τέλος, κατοχυρώνεται ρητά το δικαίωμα εύλογης και προσήκουσας αποζημίωσης από το Ελληνικό Δημόσιο για τα θύματα εγκλημάτων εμπορίας ανθρώπων ή σωματεμπορίας που έχουν την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή τους στην Ελλάδα ή στο έδαφος άλλου κράτους - μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶⁰.

⁵⁵ <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/pagkosmia-zitimata/paranomi-diakinisi-prosopon.html>

⁵⁶ Άρθρο 6 παράγραφος 7.

⁵⁷ Άρθρο 2 παράγραφος 2.

⁵⁸ Άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2.

⁵⁹ Άρθρο 4 παράγραφος 2.

⁶⁰ Άρθρο 5.

Στη συνέχεια, ο Ν. 4216/2013 (ΦΕΚ Α' 266/10-12-2013) κύρωσε τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, του 2005. Στο άρθρο 6 προβλέπει μέτρα για την αποθάρρυνση της ζήτησης, 'που ευνοεί κάθε είδους εκμετάλλευση ατόμων, και ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, η οποία οδηγεί στην εμπορία ανθρώπων', και επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη να λαμβάνουν 'νομοθετικά, διοικητικά, εκπαιδευτικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και άλλα μέτρα περιλαμβανομένων των ακολούθων: α. έρευνα για την αναγνώριση των καλύτερων πρακτικών, μεθόδων και στρατηγικών, β. ενίσχυση της συνειδητοποίησης της ευθύνης και του σημαντικού ρόλου των μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών όσον αφορά στην αναγνώριση της ζήτησης ως μίας εκ των βασικών αιτιών της διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, γ. εκστρατείες ενημέρωσης που περιλαμβάνουν, όπου είναι δυνατό, μεταξύ άλλων, τις δημόσιες αρχές και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, δ. προληπτικά μέτρα, περιλαμβανομένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για αγόρια και κορίτσια κατά τα σχολικά τους χρόνια, τα οποία τονίζουν τη μη αποδοχή της διάκρισης λόγω φύλου και τις καταστροφικές της συνέπειες, τη σπουδαιότητα της ισότητας των δύο φύλων και την αξιοπρέπεια και ακεραιότητα κάθε ανθρώπου'. Ταυτόχρονα, στο άρθρο 12 κάνει εκτενή αναφορά στην υποχρέωση των κρατών για αρωγή των θυμάτων: 'Κάθε συμβαλλόμενο μέρος λαμβάνει νομοθετικά ή άλλα μέτρα που απαιτούνται προκειμένου να βοηθά τα θύματα στη σωματική, ψυχολογική και κοινωνική τους αποκατάσταση. Η εν λόγω αρωγή περιλαμβάνει ιδίως: α. βιοτικό επίπεδο ικανό να διασφαλίζει τη διαβίωσή τους, μέσω μέτρων όπως: κατάλληλη και ασφαλής διαμονή, ψυχολογική και υλική υποστήριξη, β. πρόσβαση σε επείγουσα ιατρική θεραπεία, γ. υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας, όπου είναι απαραίτητες, δ. συμβουλευτική και ενημέρωση, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στα νόμιμα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες που υπάρχουν στη διάθεσή τους, σε γλώσσα την οποία καταλαβαίνουν, ε. υποστήριξη προκειμένου να διευκολύνεται η παρουσίαση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων τους, καθώς και η ενάσκησή τους σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, στ. πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση'. Επίσης προβλέπει⁶¹ τη διασφάλιση εκ μέρους των κρατών της δυνατότητας των θυμάτων σε νομική συνδρομή και δωρεάν νομική βοήθεια, την αποζημίωση των θυμάτων από τους δράστες ή μέσω της δημιουργίας ειδικού ταμείου, τη λήψη μέτρων για την κοινωνική ένταξη των θυμάτων, καθώς και πληροφόρηση για όλες τις δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες που τα αφορούν.

⁶¹ Άρθρο 15.

Τέλος⁶² προβλέπεται η συγκρότηση ομάδας εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (GRETA).

Στη συνέχεια, τα ζητήματα αδειών διαμονής για τα θύματα, η διαδικασία και οι προϋποθέσεις αναγνώρισής τους από την 01/06/2014 και εξής, προβλέφθηκαν στο Ν. 4251/2014 (ΦΕΚ Α' 80/01-4-2014), 'Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις'. Η άδεια για τα θύματα τα οποία συνεργάστηκαν με τις διωκτικές αρχές⁶³, χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, μετά τη σύνταξη της Πράξης Αναγνώρισης, για ένα έτος και ανανεώνεται μέχρις ότου ολοκληρωθεί η ποινική διαδικασία, ενώ παρέχει πρόσβαση στην αγορά εργασίας, ιατρική και ψυχολογική υποστήριξη. Τα θύματα δικαιούνται προθεσμία επίσκεψης τριών μηνών, ώστε να εκτιμήσουν αν θα συνεργαστούν με τις αρχές, ενώ οι αρμόδιες αρχές - εισαγγελικές, αστυνομικές, φορείς κοινωνικής στήριξης - οφείλουν να τα ενημερώνουν για τη δυνατότητά τους να λάβουν άδεια διαμονής. Παρέχεται ωστόσο η δυνατότητα έκδοσης άδειας διαμονής και για θύματα που δε συνεργάζονται με τις αρχές, αλλά αναγνωρίζονται ως θύματα από την εισαγγελική αρχή με πράξη αναγνώρισης, βάσει της ΚΥΑ 30651/2014 (ΦΕΚ Β' 1453 /05-06-2014), 'Καθορισμός κατηγορίας άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, καθώς και του τύπου, της διαδικασίας και των ειδικότερων προϋποθέσεων χορήγησής της'.

Στη συνέχεια, συστήθηκε επίσημα το Σεπτέμβριο του 2016 ο Ε.Μ.Α., με την ΚΥΑ 30840/2016 (ΦΕΚ Β' 3003/20-09-2016) και *'συνιστά πλέον το εθνικό εργαλείο συγκέντρωσης των απαραίτητων στοιχείων εντοπισμού και προστασίας θυμάτων, λειτουργώντας παράλληλα ως το πλαίσιο για την ανάπτυξη σταθερής συνεργασίας μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων εταίρων. Το Γ.ΕΘ.ΕΙΣ. εποπτεύει τον Ε.Μ.Α., ενώ το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.) έχει αναλάβει τη διαχειριστική μέριμνα του Μηχανισμού'*⁶⁴. Κεντρικό επιχειρησιακό συντονιστή του Εθνικού Μηχανισμού Αναφοράς, αποτελεί το Ε.Κ.Κ.Α., που συνιστά τον κύριο φορέα παροχής αρωγής και φιλοξενίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Είναι δε πολύ σημαντική η πρόβλεψη⁶⁵ της ανάπτυξης και τήρησης πλήρως ενημερωμένου ηλεκτρονικού μητρώου θυμάτων, τα στοιχεία του οποίου θα διατίθενται στο Γ.ΕΘ.ΕΙΣ., καθώς θα ωφελήσει την οργάνωση και συνεργασία όλων των φορέων και μη κυβερνητικών

⁶² Άρθρα 36-38.

⁶³ Άρθρα 49-56.

⁶⁴ <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/pagkosmia-zitimata/paranomi-diakinisi-prosopon.html>

⁶⁵ Άρθρο 4.

οργανώσεων, οι οποίες μέχρι την πλήρη συγκρότηση του ΕΜΑ τηρούσαν η καθεμία το δικό της αρχείο θυμάτων.

Τέλος, πρόσφατη είναι η κύρωση της Οδηγίας 2012/29 για τα θύματα, με το Ν. 4478/2017 (ΦΕΚ Α' 91/23-06-2017), όπου αναλυτικά προβλέπονται τα δικαιώματα πληροφόρησης, υποστήριξης και προστασίας των θυμάτων, ενώ περιέχει διατάξεις περί αποκαταστατικής δικαιοσύνης, πρόσβαση στην οποία δικαιούται να έχει το θύμα εφόσον δεχθεί τη δυνατότητα αυτή, μετά από τρεις εβδομάδες περίσκεψης του⁶⁶. Καθώς ο νόμος έχει

⁶⁶ Άρθρο 63: 1. Για την προφύλαξη του θύματος από δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση και από εκφοβισμό, κατά την παροχή ενδεχόμενων υπηρεσιών αποκαταστατικής δικαιοσύνης, όπου αυτές προβλέπονται από ειδικότερες διατάξεις:

α) Τα μέτρα αποκαταστατικής δικαιοσύνης προσφέρονται από προσωπικό εκπαιδευμένο να αναγνωρίζει τις μεταβλητές επιπτώσεις της προσφοράς στο θύμα και να αξιολογεί τις ιδιαίτερες ανάγκες του. Στο θύμα παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το πού μπορεί να έχει πρόσβαση σε ανεξάρτητη στήριξη και συμβουλές. Το θύμα αποφασίζει για το αν δέχεται ή απορρίπτει την προσφορά μετά την παρέλευση τουλάχιστον τριών (3) εβδομάδων από την πρόταση της προσφοράς, ώστε να διασφαλίζεται η ελεύθερη και εν επιγνώσει συναίνεσή του, η οποία μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε.

β) Με την επιφύλαξη της αρμοδιότητας και λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των αρμοδίων δικαστικών και εισαγγελικών αρχών, οι διαδικασίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης εφαρμόζονται μόνο αν είναι προς το συμφέρον του θύματος και τα μέτρα αποσκοπούν να αποκαταστήσουν τη ζημία που υπέστη το θύμα από την τέλεση της αξιόποινης πράξης και να αποφευχθεί η πρόκληση περαιτέρω ζημίας.

γ) Ο δράστης πρέπει να έχει αναγνωρίσει τα βασικά περιστατικά της υπόθεσης.

δ) Το θύμα λαμβάνει πλήρεις και αντικειμενικές πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία και την πιθανή έκβαση της εν λόγω διαδικασίας, καθώς και σχετικά με τις διαδικασίες ελέγχου της εφαρμογής ενδεχόμενης συμφωνίας και τα αποτελέσματα αυτής.

ε) Στο θύμα προσφέρεται υποστήριξη πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη συμμετοχή σε οποιαδήποτε διαδικασία εφαρμογής μέτρων αποκαταστατικής δικαιοσύνης.

στ) Στο θύμα που προτιμά να μην συναντήσει τον δράστη, δίνεται η επιλογή της έμμεσης διαμεσολάβησης ή οποιοδήποτε άλλο κατάλληλο μέτρο εκτός αν οι αρμόδιες δικαστικές ή εισαγγελικές αρχές κρίνουν άλλως. Η τυχόν διαφορετική απόφαση πρέπει να είναι αιτιολογημένη. Σε κάθε περίπτωση, ο τυχόν πληρεξούσιος δικηγόρος του δράστη δύναται να υποβάλλει ερωτήσεις προς το θύμα δια μέσου του ενεργούντος τη διαδικασία της διαμεσολάβησης.

ζ) Οι συνομιλίες στις διαδικασίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης που δεν διεξάγονται δημοσίως, είναι εμπιστευτικές και δεν δημοσιοποιούνται στη συνέχεια, εκτός αν συμφωνούν τα εμπλεκόμενα μέρη ή αν αυτό επιβάλλεται από λόγους υπέρτερου δημόσιου συμφέροντος κατά την κρίση της αρμόδιας δικαστικής ή εισαγγελικής αρχής.

η) Κάθε συμφωνία που συνάπτεται εκουσίως από αμφότερα τα μέρη και επικυρώνεται από τον αρμόδιο δικαστή ή εισαγγελέα με σύμπραξη γραμματέα, έχει την αποδεικτική δύναμη δημοσίου εγγράφου, μπορεί δε να λαμβάνεται υπόψη σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας μεταξύ των ίδιων διαδίκων.

θ) Κατά τη διαδικασία αποκαταστατικής δικαιοσύνης, μπορούν να παρέχονται στο θύμα ή στον δράστη, περισσότερες από μία ακροάσεις, κατόπιν αίτησης των τελευταίων, έτσι ώστε να είναι πλήρως κατανοητή η διαδικασία και τα αποτελέσματα αυτής.

ι) Το θύμα που έλαβε μέρος στη διαδικασία μέτρων αποκαταστατικής δικαιοσύνης ενημερώνεται για τη δυνατότητα του δράστη να εκπληρώσει τους όρους της συμφωνίας.

ια) Κατά τη διαδικασία αποκαταστατικής δικαιοσύνης παρέχονται στα διάδικα μέρη πληροφορίες που είναι επωφελείς για αμφότερα τα μέρη.

ιβ) Κατά τη διαδικασία αποκαταστατικής δικαιοσύνης αμφότερα τα διάδικα μέρη μπορούν να παρίστανται με συνήγορο ή και αυτοπροσώπως.

εφαρμογή σχετικά μικρό χρονικό διάστημα, είναι ακόμη αδύνατο να εκτιμηθεί πώς θα εφαρμοστεί και ακόμη περισσότερο πώς θα λειτουργήσει για τα θύματα η συγκεκριμένη πρόβλεψη.

Μία ακόμα όλως πρόσφατη και σημαντική τροποποίηση του νομικού μας πλαισίου, η οποία εμπλουτίζει τον ορισμό του ά. 323Α του Ποινικού Κώδικα, σημειώθηκε με το Ν. 4531/2018 που προβαίνει στην κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας, όπου με το άρ. 2 παρ. 3, προστίθεται στους σκοπούς του δράστη της εμπορίας ο εξαναγκασμός του προσώπου σε τέλεση γάμου.

2. Οι υπηρεσίες υποστήριξης και φροντίδας θυμάτων, όταν ενδείκνυται η εφαρμογή διαδικασίας αποκαταστατικής δικαιοσύνης, ενθαρρύνουν το θύμα να επισκεφθεί τις υπηρεσίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης'.